

Mijene odgojnog romana na primjeru romana Lovac u žitu

Sedlić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:327273>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET RIJEKA

Maja Sedlić

MIJENE ODGOJNOGA ROMANA NA PRIMJERU ROMANA *LOVAC U ŽITU*

(Završni rad)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Maja Sedlić
Matični broj: 6019831100090826550

Mijene odgojnog romana na primjeru romana *Lovac u žitu*
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kroatistike

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović

Rijeka, 01.lipnja 2021.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova – „Mijene odgojnog romana na primjeru romana Lovac u žitu“ izradila samostalno pod mentorstvom izv.prof.dr.sc. Aleksandra Mijatovića.

U radu sam se koristila literaturom koju sam navela na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Maja Sedlić

Potpis

SAŽETAK

MIJENE ODGOJNOGA ROMANA NA PRIMJERU ROMANA „LOVAC U ŽITU“

U ovome se radu analizira roman „Lovac u žitu“ kao podvrsta *Bildungsromana*. Milivoj Solar u knjizi „Suvremena književnost“ ističe da se Salingerov roman „Lovac u žitu“ „smatra začetnikom jednog tipa popularne suvremene proze s karakterističnom pripovjedačkom perspektivom“ (Solar, 1997: 343).

Lovac u žitu objavljen je 1951. godine i jedan je od romana u opusu američkog književnika Jeromea Davida Salingera. Roman se temelji na opoziciji svijeta odraslih i svijeta adolescentskog buntovnika Holdena Caulfielda. Na početku će se rada prikazati obilježja *Bildungsromana*, njegov razvoj te predstavnici u svjetskoj, ali i hrvatskoj književnosti. Nakon toga interpretira se roman Lovac u žitu s naglaskom na obilježja proze u trapericama. Glavni dio rada donosi obilježja *Bildungsromana* 20. stoljeća te razlike u odnosu na prijašnje romane ovoga tipa na primjeru romana „Lovac u žitu“.

Ključne riječi: *Jerome David Salinger, Lovac u žitu, proza u trapericama, Bildungsroman 20. stoljeća*

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Bildungsroman.....	2
1.1. Temeljna obilježja	2
1.2. Predstavnici	4
2. Jerome David Salinger	5
3. „Lovac u žitu“	6
3.1. Opozicija svijeta mladih i odraslih.....	7
3.2. Pripovjedač u romanu.....	8
3.3. Ostale karakteristike romana	10
3.4. Odnos sadašnjosti i prošlosti	11
3.5. „Lovac u žitu“ kao Bildungsroman	13
4. Zaključak	22

Uvod

Roman „Lovac u žitu“ objavljen je 1951. godine. To je roman američkog književnika Jeromea Davida Salingera. U središtu je romana lik sedamnaestogodišnjeg Holdena Caulfielda, koji se na početku romana javlja iz psihijatrijske ustanove u koju je dospio nakon sloma svojih ideja. Holden nakon izbacivanja iz škole luta ulicama New Yorka. Ima problem s autoritetima, neprilagođen je i sve kritizira, ponajviše starije, ali i svoje vršnjake.

„Lovac u žitu“ roman je lika, ali i paradigmatički primjer proze u trapericama kao i *Bildungsroman* koji prati razvoj karaktera Holdena Caulfielda. Roman se temelji na sukobu pojedinca i okoline, odnosno svijeta odraslih i nedoraslih. Ispripovijedan je u prvom licu, a pripovijedač je nepouzdan te poistovjećen s glavnim likom.

Počeci se *Bildungsromana* vezuju uz njemačku književnost i to Goetheov roman „Wilhelm Meister“. U hrvatskom je jeziku ovaj termin višeznačan pa može označavati odgojni roman, roman o odgoju, razvojni roman i sl. „Lovac u žitu“ može se definirati kao *Bildungsroman*, ali *Bildungsroman* 20. stoljeća koji sadrži neke novine u odnosu na klasičan model ovog tipa romana. U romanu „Lovac u žitu“ nalazimo neprilagođenog pojedinca, antijunaka, nemogućnost pomirenja s okolinom te moderne postupke u pripovijedanju kao što su struja svijesti i unutarnji monolog zbog kojih roman poprima subjektivnu notu, a naglasak se stavlja na psihološka proživljavanja glavnog antijunaka.

1. Bildungsroman

1.1. Temeljna obilježja

Bildungsroman je njemački termin za odgojni roman, odnosno tip romana koji prati razvoj glavnog junaka inzistirajući na etičkom rasvjetljavanju njegove osobnosti.

Prema Sirković (2019: 74) „tvorcem kovanice *Bildungsroman* smatra se profesor estetike Karl Morgenstern (1770 - 1852), a za njegovu afirmaciju godinama je bio zaslužan Wilhelm Dilthey, sve dok Fritz Martini nije ukazao na podrijetlo riječi u svom eseju „*Bildungsroman*, o povijesti riječi u teoriji“ (*Der Bildungsroman, Zur Geschichte des Wortes in der Theorie*) iz 1961. godine.“ Nadalje Sirković (2019: 75) piše kako s Wilhelmom Diltheyem započinje „proučavanje ove vrste romana te njegovo uvođenje u književno-znanstvene rasprave.“ Prethodno spomenuti teoretičar početke *Bildungsromana* prati od Goetheova romana *Wilhelm Meister* (Sirković, 2019). Wilhelm Meister „je mladić iz građanskog sloja opčinjen kazališnom umjetnošću, koji kroz razne zgrade i susrete te sukobe sa okolinom odrasta, sazrijeva, nalazi svoje mjesto u društvu kojem je krajnji cilj i ideal humanost“ (Sirković, 2019: 75 – 76).“

Prema Flakeru (1986) *Bildungsroman* odnosi se na romaneskni tip ili podvrstu romana lika u kojemu je glavna tema odgoj i formiranje osobnosti; roman koji prati razvojni put pojedinca od djetinjstva do njegove zrele dobi.

U hrvatskome je ovaj termin višeznačan pa može značiti odgoj, formiranje, razvoj i slično. Vrlo sličan je i pojam *Entwicklungsroman* (njem. *Entwicklung* – hrv. razvoj), a koji se primarno odnosi na moralni i psihološki razvoj karaktera – razvojni roman. Dakle, kao što je vidljivo vrlo je teško prevesti ovaj naziv na hrvatski jezik i u njemu on ima nekoliko varijanti.

Žmegač (2004) nazive *Bildungsroman* i *Entwicklungsroman* objedinjuje u terminu odgojno-razvojni roman koji definira kao spoj psihološkoga i društveno-panoramskoga romana. Dakle, Žmegač ne razlikuje ova dva tipa romana. Za razliku od njega Aleksandar Flaker u „Stilskim formacijama“ ističe razliku između spomenutih pojmova. Termin *Entwicklungsroman* naziva razvojnim romanom koji prati psihološki razvoj ljudskoga karaktera, a *Bildungsroman* prevodi kao roman o odgoju (Flaker, 1986).

Vladimir Biti govori o terminu odgojni roman. Objašnjava pak da u odgojnim romanima dolazi do izražaja poučna dimenzija, a cilj je odgoj čovjeka i pomoć u shvaćanju sebe i drugih. Nadalje, ističe problem recepcije odgojnoga romana objašnjavajući da „čitatelji prepoznaju

svrhu odgojnog romana u spoznajnom preporodu središnjeg lika, a ne zapažaju odgojni značaj same romaneskne kompozicije (Biti, 2000).“ Kao što se može zaključiti iz prethodno navedenog, misli se da čitatelj vjeruje da je taj preporod ograničen na lika romana, ali on zahvaća i samog čitatelja; odgojni roman ne može imati didaktičku funkciju jer vrijednosti koje se u njemu javljaju nisu neosporne; junak se premješta između različitih vrijednosnih očišta, a ni jednom od njih ne može dati povjerenje.

Knapić, Plavšić i Mikulaco (2015) navode kako postoji i engleska inačica njemačkog termina *Bildungsroman* pod nazivom *coming-of-age* koja se odnosi na romane u kojima pratimo razvoj glavnoga lika, od djetinjstva do odrasle dobi, no odrastanje ne mora nužno biti i sazrijevanje, budući da je sazrijevanje sporna kategorija u odgojnom romanu.

Trebalo bi razlikovati pojmove odgojni roman i roman o odgoju. Roman o odgoju se trudi prikazati razvoj i odrastanje glavnog junaka.

Knapić, Plavšić i Mikulaco (2015: 164) navode kako se „svaki *Bildungsroman* bavi psihološkim razvojem i sazrijevanjem pojedinca, koji sliku o sebi najčešće gradi prisjećajući se djetinjstva i mladosti jer upravo ondje nailazi na iskustva koja će odrediti daljnji tijek njegova emocionalnog te ostalog razvitka i utjecati na oblikovanje osobnosti; a to pretpostavlja fokusiranost na karakterizaciju, razvoj i psihološku analizu lika.“

Ono što *Bildungsroman* izdvaja kao zasebnu podvrstu jest isticanje iskustava iz djetinjstva kao važne simboličke odrednice u oblikovanju karaktera lika. Obično se u ovakvom tipu romana naglašavaju određeni događaji koji su obilježili djetinjstvo pa i život glavnog lika te ga doveli do situacije u kojoj se trenutno nalazi. Također, ističe se djetinjstvo kao period života u kojem se osoba oblikuje i postaje ono što će biti čitav život (Knapić, Plavšić i Mikulaco, 2015: 164). Budući da je to područje kojim se bavi psihologija, mnogi pisci vraćaju svoje junake u prošlost, a njihova sjećanja o djetinjstvu i odgoju podvrgavaju detaljnoj analizi (Knapić, Plavšić i Mikulaco, 2015).

Samoostvarenje se svakoga pojedinca očituje se u suodnosu racionalnog i emocionalnog, duše i tijela, izvanjskog i unutarnjeg svijeta (Knapić, Plavšić i Mikulaco, 2015). Jedna je od bitnih komponenti za ostvarenjem *Bildungsromana* upravo ravnoteža između vlastitih i društvenih očekivanja. *Bildungsromani* se najčešće bave upravo odnosom pojedinca i društvene sredine kojoj pripada i koja ga, neminovno, određuje (Knapić, Plavšić i Mikulaco, 2015).

Razvoj pojedinca, njegove osobnosti, stavova, mišljenja uvelike je određen utjecajem sredine. Ne čudi stoga što se *Bildungsromani* bave upravom odnosom pojedinca i društva.

1.2. Predstavnici

Ovakav tip romana nastaje u 18. stoljeću, a reprezentativni su primjerci ovog tipa romana „Tom Jones“ (1749), Henryja Fieldinga, Voltaireov „Candide“ (1759), „Naukovanje Wilhelma Meistera“ (1796) Johanna Wolfganga von Göthea, zatim „Oliver Twist“ (1838), „David Copperfield“ (1849) i „Velika očekivanja“ (1861) Charlesa Dickensa (Knapić, Plavšić, Mikulaco, 2015).

U hrvatskoj se književnosti kao primjeri ovog tipa romana spominju romani „U registraturi“ (1911) Ante Kovačića, „Dva svijeta“ (1901) i „Tito Dorčić“ (1906) Vjenceslava Novaka, „Đuka Begović“ (1911) Ivana Kozarca, „Isušena kaljuža“ (1909) kao *antibildungsroman* Janka Polića Kamova, „Povratak Filipa Latinovicza“ (1932) Miroslava Krleža, „Izgubljeni zavičaj“ (1954) Slobodana Novaka, trilogija Ivana Raosa „Vječno žalosni smijeh“, „Vječno nasmijano nebo“ te „Žalosni Gospin vrt“ (Knapić, Plavšić, Mikulaco 2015). Ovakvi su romani ujedno i romani lika što je vidljivo iz naslova koji uglavnom sadrže ime glavnog junaka.

2. Jerome David Salinger

Jerome David Salinger američki je književnik rođen 1919. godine u New Yorku. Svjetski je uspjeh postigao romanom „Lovac u žitu“, o tankočutnom adolescentu buntovna karaktera Holdenu Caulfieldu te pripovijestima o osebujnim članovima fikcionalne obitelji Glass, od kojih se osobito ističe priča „Perfektan dan za banana-ribe“

(<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54190>).

Rođen je u njujorškoj židovskoj obitelji, neuspješno je pohađao niz sveučilišta. Bježeći od gradskoga života, preselio se 1953. iz New Yorka u gradić Cornish u New Hampshireu (enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54190).

Književnu djelatnost započinje kratkom pričom „Mladci“ objavljenom 1940. u časopisu „Story“. Pisao je i tijekom služenja u Drugome svjetskom ratu, stvorivši likove neprilagođena mladića Holdena te članova njegove obitelji, čiju je sudbinu detaljnije pratio u nekoliko kratkih priča. Prvu od njih, „Blaga pobuna s Madisona“ (*Slight Rebellion Off Madison*), o Holdenovim tumananjima New Yorkom, objavio je 1946. u časopisu *The New Yorker*, u kojem će objaviti većinu svojih najistaknutijih novelističkih ostvarenja. To djelo, zajedno s kratkom pričom „Lud sam“ (*I'm Crazy*, 1945), o nerazumijevanju okoline za Holdenove životne izbore, poslužilo je kao temelj njegovu romanu „Lovac u žitu“ (*The Catcher in the Rye*, 1951) (enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54190).

Djelomice autobiografskima smatraju se i njegove ponajbolje kratke priče „Perfektan dan za banana-ribe“ (*A Perfect Day for Bananafish*, 1948) i „Esmé – s ljubavlju i mučninom“ (*For Esmé – with Love and Squalor*, 1950), o (poslije)ratnim traumama, poslije tiskane u zapaženoj novelističkoj zbirci „Devet priča“ (*Nine Stories*, 1953). U prvoj od novela predstavio je lik psihički bolesnoga ratnog veterana Seymoura Glassa. Članovima obitelji Glass bavio se i u sljedećim pričama, od kojih se posebno ističu eponimske novele iz zbirke „Franny i Zooey“ (<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=54190>).

Romanom „Lovac u žitu“ stekao je iznenadnu slavu. Premda njegova kasnija djela nisu postigla jednak uspjeh, smatra se američkim književnim klasikom koji je svojim izrazima antikonformizma utjecao na *beat-generaciju* književnika, a lakoćom izričaja na mnoge suvremene pisce (Jonathan Safran Foer, Haruki Murakami, John Updike i dr.).

3. „Lovac u žitu“

Roman „Lovac u žitu“ (eng. *Catcher in the Rye*) objavljen je 1951. godine. Roman prati mladog buntovnika Holdena Caulfielda u periodu od tri dana negdje oko Božića. Holden se nalazi u psihijatrijskoj ustanovi te odlučuje pričati o događajima koji su tome prethodili. Roman se u literaturi promatra kao paradigmatički primjer proze u trapericama. Glavni je lik romana Holden Caulfield, neprilagođeni tinejdžer koji se sukobljava s autoritetima i tradicionalnim moralnim, kulturnim i društvenim vrijednostima. Nakon izbacivanja iz još jedne u nizu škola (Pencey Prep), Holden luta New Yorkom pokušavajući pronaći cilj i smisao koji ne pronalazi. Holden retrospektivno pripovijeda iz kalifornijske duševne bolnice, svjedočeći o svojoj adolescentskoj krizi i bijegu iz privatne škole prema New Yorku u znak pobune protiv lažnih vrijednosti srednje klase. Nakon povratka kući, doživjevši psihički slom pripovijeda o svojim iskustvima i osjećajima te nastavlja živjeti s obitelji; unatoč životnom razočaranju, smatra kako mu je zadaća pomoći drugoj djeci:

„Sad svejedno, stalno zamišljam mnogo male djece kako se igraju u jednom velikom žitnom polju. Na tisuće male djece, a nikoga u blizini... nikog odraslog, mislim... osim mene. A ja stojim na samom rubu jedne grozne provalije. Sto mi je dužnost, trebam uloviti svakoga tko se zaleti prema provaliji... hoću reći, ako netko trči ne gledajući kuda ide, ja moram iskrsnuti odnekud i uloviti ga. To je sve što bih radio čitavog dana. Da budem takav neki lovac u žitu. Znam da je to ludo, ali je to jedino što bih doista želio biti. Znam da je ludo (Salinger, 1998: 213).“

Mladi pripovjedač rekonstruira vrijeme od subote popodne do ponedjeljka popodne i intenzivne doživljaje koji su ga doveli u stanje živčanog rastrojstva. Holdena izbacuju iz Pencey Prepa, a to mu je već četvrta škola jer je zbog potpune nezainteresiranosti pao iz svih predmeta osim iz engleskog jezika. Život mu je obilježila smrt mlađeg brata Allieja koju je teško prihvatio. Osim njega, Holden ima mlađu sestru Phoebe i brata po imenu D. B. koji radi kao pisac u Hollywoodu. Teško se prilagođava školskim pravilima, kolektivističkom duhu i licemjerju koje zapaža u organizaciji školskog života. Roman završava kratkim epilogom u kojem nas glavni lik izvještava o svom trenutnom stanju i posjetima starijeg brata, pisca scenarija u Hollywoodu.

Termin proza u trapericama vezujemo uz Aleksandra Flakera, a po njemu nosi i njegova monografija iz 1983. godine.

Ova je sintagma povezana s temeljnim odjevnim predmetom mlađe generacije čiji su predstavnici junaci takvog tipa romana.

Međutim, Flaker (1983) navodi kako ova sintagma ipak nije vezana isključivo za odjevni predmet, već za dominantan životni stav junaka ovakvog tipa romana. Prozu u trapericama Flaker (1983: 36) definira kao „kao prozu u kojoj se pojavljuje mladi pripovjedač (bez obzira na to da li on nastupa u prvom ili trećem licu) koji izgrađuje svoj osebujni stil na temelju govorenog jezika gradske omladine i osporava tradicionalne i postojeće društvene i kulturne strukture.“ Početak razvojne linije ovog tipa romana označava roman „Lovac u žitu“ Jeromea Davida Salingera.

3.1. Opozicija svijeta mladih i odraslih

Ovakva se proza temelji na opoziciji svijeta mladih i svijeta odraslih. Glavni je junak uglavnom buntovnik koji se suprotstavlja svim tradicionalnim društvenim vrijednostima. Jezik je sleng, odnosno jezik određene društvene skupine. Ovakvi su romani često pisani u prvom licu, a pripovijedanje se odvija iz perspektive lika.

Za prozu u trapericama svakako je najzanimljiviji sukob između svijeta mladih i svijeta odraslih, odnosno sukob između nas i njih. Mladi imaju svoju glazbu, kulturu, način odijevanja, način izražavanja (sleng), dok svijet odraslih karakteriziraju strukturirane vrijednosti, institucije, kultura, školstvo, dakle život prema nekakvim pravilima.

Jezik je odraslih standardni jezik ili nekakav dijalekt.

Aleksandar Flaker ovaj roman smatra paradigmatiskim primjerom modela *proze u trapericama*. Velimir Visković smatra da je Salingerov roman „po mnogome reprezentativni uzorak proze koju će krajem šezdesetih i u početku sedamdesetih godina zastupati spomenuta trojica autora, misleći na Zvonimira Majdaka, Alojza Majetića i Branislava Glumca“ (Visković, 1978).

„Opozicija se između mladih i starih može vidjeti pri upotrebi jezika, ali i na razini suprotstavljanja pripovjedača (koji je ujedno i glavni lik) ustaljenim društvenim i hijerarhiziranim normama, a opozicija se iščitava i u odbojnosti prema odraslim ljudima.“ (Flaker, 1938:47).

Flaker (1983: 38) ističe kako je Holden „negiranje svijeta odraslih“, a to „podrazumijeva i osporavanje tradicionalne i postojeće društvene i kulturne strukture, prvenstveno školstva.“ To možemo uvidjeti u ovom primjeru:

„Dali su mi nogu. Rekli su mi da se ne vraćam poslije božićnih blagdana, jer sam pao iz četiri predmeta, a nisam pokazao nimalo volje da se prilagodim. Često su me opominjali da je krajnje vrijeme da se počnem prilagođavati“ (Salinger, 1998: 8)..

3.2. Pripovjedač u romanu

S obzirom na odnos pripovjedača prema priči, roman se može definirati kao ja-roman u kojem je glavni lik ujedno i pripovjedač (u ovom je konkretnom slučaju riječ o Holdenu Caulfieldu).

Također, prema Kayserovim se čimbenicima integracije svih elemenata romana, ovaj roman može odrediti i kao roman lika u kojem jedan lik dominira strukturom romana te sve elemente povezuje u cjelinu (Solar, 2005).

Na koncu, „Lovac u žitu“ može se okarakterizirati i kao *Bildungsroman* iako ga se puno češće u literaturi promatra isključivo kao primjer proze u trapericama. Upravo su temeljna obilježja ovog romana koja ga svrstavaju u kategoriju *Bildungsromana* i ono što ga razlikuje od nešto ranijih primjera ovog romana, tema ovog završnog rada.

Roman je ispričovijedan u prvom licu.

„Ako doista želite da vam pričam o sebi, prvo što ćete vjerojatno htjeti znati jest gdje sam se rodio, kakvo je bilo moje glupo djetinjstvo...(Salinger, 1998: 5).“

„Lovac u žitu“ komponiran je kao ispovijest u 1. licu i osim kratka okvira u kojem se uspostavlja kontakt s pretpostavljenim čitateljem, linearno niže događaje unutar kratkog vremenskog intervala. Flaker navodi kako pripovjedač proze u trapericama ima tri karakteristike, a to su inteligencija, infantilizam i brutalnost.

„Flaker smatra inteligentnog pripovjedača temeljnim tipom pripovjedača u prozi u trapericama koji treba biti koliko-toliko obrazovan i katkada isticati svoj odnos prema tekstovima prošlosti“ (Flaker, 1983). Možemo zaključiti da je mladi pripovjedač, iako je izbačen iz škole te je pao iz četiri predmeta, inteligentan, nadaren i svestran.

Riječ je o učeniku koji nema radne navike, no vješt je u pisanju sastavaka, mnogo čita te se bavi raznim vrstama sporta. Također je upoznat s filmovima i predstavama, vješto pleše itd. Flaker ističe da se inteligentni pripovjedači „kreću među obrazovanim ljudima, ali ni do svojega obrazovanja ni do kulturnih tekstova prošlosti, ni do tuđeg obrazovanja ne drže mnogo (Flaker, 1983: 59).“ Roman obiluje intertekstualnim dijelovima u kojima inteligentni pripovjedač, Holden, izražava svoj stav prema različitim književnim tekstovima što pokazuje njegovu načitanost i obrazovanost. Tako primjerice već na početku romana proturječi svoje pripovijedanje „Davidu Copperfieldu“:

„Ako doista želite da vam pričam o sebi, prvo što ćete vjerojatno htjeti znati jest gdje sam se rodio (...) i sve ono uobičajeno davidcopperfieldsko sranje, ali ja nekako nisam raspoložen da se upuštam u te stvari“ (Salinger, 1998: 5).

Negira „Davida Copperfielda“, ali se oduševljava knjigom „Povratak zavičaju“ Thomasa Hardyja te „Velikim Gatsbyjem“:

„Bio sam lud za „Velikim Gatsbyjem. Stari Gatsby. Stari laf. To me obaralo s nogu (Salinger, 1998: 175).“

„Pripovjedačev infantilizam prema Flakeru podrazumijeva isticanje naivnosti kao načela na kojemu se temelji struktura pripovijedanja.“ (Flaker, 1983) Infantilističko je razmišljanje i zaključivanje pripovjedača vidljivo iz sljedećeg navoda:

„U njemu je pisalo da ranice u ustima koje ne mogu dovoljno brzo zarasti predstavljaju gotovo siguran znak da, po svoj prilici, imate rak. Ja sam imao neku ranicu na unutrašnjoj strani usne već valjda dva tjedna. Tako sam zaključio da bolujem od raka. Doista jesam (Flaker, 1998: 240).“

Brutalni pripovjedač prema Flakeru (1983: 72) „u pravilu predstavlja huligansku sredinu, socijalnu marginu gradskoga stanovništva koja je suprotstavljena čvrstim i hijerarhiziranim socijalnim strukturama.“ Iz sljedećeg je citata vidljivo njegovo problematično ponašanje:

„Spavao sam u garaži one noći kad je umro i porazbijao sam golom šakom sve one proklete prozore, onako iz čista bijesa. Pokušavao sam čak porazbijati prozore terenskog vozila koje smo imali tog ljeta, ali mi je šaka već bila slomljena i svakakva, pa mi to nije uspjelo (Salinger, 1998: 51).“

Flaker (1983: 76) navodi kako je za brutalnog pripovjedača karakteristična „čežnja za evazijom u Arkadiju.“ U „Lovcu u žitu“ ta je čežnja vidljiva u sljedećem navodu:

„ ...a ja ću od zarađenog novca sagraditi sebi negdje malu kolibu i živjeti tu do kraja života. Sagradit ću je negdje odmah pokraj šume, ali ne u samoj šumi jer ću htjeti da uvijek bude strašno sunčana, i sve. Kuhat ću samom sebi svu hranu, a kasnije, ako mi padne na pamet da se oženim ili nešto slično, upoznat ću se s jednom prekrasnom djevojkom koja je također gluhonijema i vjenčat ćemo se. Ona će doći živjeti sa mnom u mojoj kolibi... (Salinger, 1998: 243).“

Nakon navedenih svih činjenica, možemo zaključiti da naš pripovjedač posjeduje sve tri odlike. Kao što sam već navela, Holden iznosi svoja mišljenja o pročitanim djelima te možemo zaključiti da je riječ o inteligentnoj osobi, odnosno inteligentnom pripovjedaču.

3.3. Ostale karakteristike romana

Događaji u romanu imaju epizodični karakter (kratki susreti), a epizodičnost se pojačava i brojnim digresijama, a što je važno jer imaju funkciju u karakterizaciji glavnog lika. U romanu veliku ulogu ima prostor jer se različitim prostorima potenciraju proturječja i sukobljeni porivi u junakovo psihi. Flaker (1983) govori o prostornoj evaziji. To bi značilo da „autori stvaraju za svoje likove „otoke“ unutar grada ili ih vode u prostore udaljene od gradskih struktura, a katkada omeđuju svoj prostor zidovima gradskih ustanova u kojima se na svojim zabavama okuplja mladež „(Flaker, 1983: 50).

Što se tiče Holdena i prostorne evazije koju možemo poistovjetiti s njim, najbolje je spomenuti napuštanje škole te odlazak od kuće. Dakle, autor djela spomenutu evaziju zasniva na premještanju lika, što i vidimo u djelu. Holden napušta internat te putuje u New York te obilazi razna mjesta taksijem: muzeje, hotel, željezničku stanicu, barove.

„U romanu se mogu uočiti i odlike konfliktnog odnosa“ (Flaker, 1983). „Flaker ističe da konfliktni odnos podrazumijeva djelo s naglašenijom fabulom koja nosi u sebi tragično razrješenje konflikta ili pak dovodi do priznanja vladajućih društvenih normi“ (Flaker, 1983: 48). To najbolje uočavamo na kraju romana u trenutku kada se Holden sa sestrom vrati kući i razboli se. On nakon toga dospijeva u sanatorij te misli da će se prilagoditi svemu tek u onom trenutku kada se vrati u školu, iako ni sam nije siguran u to.

Glavni je lik jedan pojedinac, a ne klapa. Flaker (1983) navodi klapu kao jedno od obilježja proze u trapericama. No ovdje toga nema. Holden štoviše ismijava grupe:

„...a svi su podijeljeni u one odvratne male proklete klape! Mladići koji igraju košarku, to je jedna klapa, prokleti intelektualci su opet jedna klapa, momci koji igraju bridž su jedna klapa, čak i mladići koji su članovi onog prokletog kluba »Knjiga mjeseca«, i oni su jedna klapa“ (Salinger, 1998: 164).

Roman je pisan urbanim slengom njujorške mladeži.

Jezik karakteriziraju rečenične konstrukcije u kojima se ponavljaju dodatci koji simuliraju usmenu komunikaciju (*Ako već želite znati istinu..., To su dobri, fini ljudi i sve – ne kažem ništa...*); formularni pridjevi koji nemaju veze sa stvarnim osobinama pojmova kojima se pridružuju (*moje glupo djetinjstvo, Znam da neću biti nikakav prokleti kirurg*); preuveličavanja u govoru (*Sad je pun love*).

3.4. Odnos sadašnjosti i prošlosti

Također je bitno spomenuti i povezanost prošlosti i sadašnjosti. Cjelokupni događaji koji su se zbili u Holdenovoj prošlosti, doveli su ga do toga da postane čovjek kakav je u sadašnjosti. Čovjek u određenom periodu života jednostavno mora proći kroz neko razdoblje, kojem će kasnije biti zahvalan. Tako i sam Holden spoznaje određene stvari tek na kraju romana, kada pripovijeda iz psihijatrijske bolnice. U romanu nije točno navedeno što se zbililo u zabavnom parku te kako je Holden iz parka dospio u bolnicu, stoga taj dio možemo samo pretpostavljati. Pisac u istom tonu započinje i završava roman. Naime, na početku nas priprema na sve što će nam ispričovijedati te nam na kraju poručuje da je to sve što nam je htio reći. Na kraju romana sam dobila dojam da je pisac čitateljima prenio sve informacije koje je htio te da ništa nije izostavio. Roman završava tako da nam autor priznaje da mu nedostaju svi oni spomenuti likovi s kojima se nije slagao u najboljem smislu. Ovdje se možemo osvrnuti na Holdenov odnos prema ostalim likovima. Naime, on svoje prijatelje iz škole ne smatra pretjerano inteligentnim osobama. Štoviše, kod svake osobe mu nešto smeta te ima zamjerku. Tako mu kod Ossenburga smeta kada on spominje Isusa, a za Ackleya smatra da on u njemu budi starog sadista. Mogla bih navesti Stradlatera kao osobu koja ga je u jednom trenutku najviše izbacila iz takta iz razloga što je išao na spoj s Jeanom Gallagher. Naime, Holden je znao kako se Stradlater odnosi prema ženama te je imao strah da će se tako ponijeti i prema

njegovoj voljenoj Jeane. Iako je Holden kritičan prema ostalim likovima te nema najljepše mišljenje o njima, takav je i prema sebi. Tako vidimo da je Holden ponovno izbačen iz škole radi zanemarivanja predmeta te na kraju i pada iz tih istih, no čitajući djelo možemo uvidjeti da je on inteligentna osoba. On sam za sebe kaže da čita, ali da je neuk, dakle odmah na početku romana vidimo koliko je on samokritičan.

Ako bih morala navesti jednu dobru Holdenovu stranu, to bi bio odnos prema djeci. U romanu uočavamo da jedino djeca mogu omekšati njegovo srce te se to najbolje očituje u primjeru njegove sestre Phoebe. Holden je za svaku osobu u svom životu imao poneke zamjerke, osim za svoju sestru. Opisuje ju na poseban način te na kraju romana i vidimo da je Phoebe osoba koja je imala utjecaj na njega da ne ode od kuće. Iako je dosta mlađa od njega, jedino će nju poslušati bez previše razmišlja. Tako je i sam Holden izjavio da bi volio biti lovac koji bi pazio da djeca ne padnu u provaliju. Smatram da je ovdje aludirao na pogrešan put, kojim je i on sam otišao. Također se mogu referirati i na sam naslov djela koji možemo protumačiti na način da je Holden lovac u žitu koji traga za svojim smislom života i samim postojanjem.

Čitajući roman možemo uvidjeti da se u par navrata spominje bejzbol te iako mislimo da je to samo puko spominje sportske igre, varamo se. Pravi naslov ovog romana glasi „*Catcher in the Ray*“ te odmah u naslovu možemo primijetiti prvu poveznicu. Catcher na engleskom jeziku znači hvatač te on u bejzbolu ima glavnu poziciju. Tako se možemo vratiti na prethodni dio gdje sam spomenula da je Holdenu najveća želja uhvatiti djecu koja padaju u provaliju. U romanu se također spominje i bejzbol rukavica, koja je pripadala Holdenovu mlađem bratu Alliu koji je preminuo. Holden se konstantno prisjeća svog brata pa je tako i Stradlateru napisao sastavak o bejzbol rukavici. Zadnja poveznica koju sam primijetila je Holdenova kapa koju je uvijek nosio naopako, baš kako nose i bejzbol igrači. Ali ovdje i hvatač, gubi tlo pod nogama. Kada kažem da hvatač gubi tlo pod nogama, mislim na Holdena kojemu ne ide ništa od ruke te svaki svoj postupak smatra pogrešnim. Sve to govori o njegovoj nesigurnosti, nemiru te traganjem za samim sobom.

3.5. „Lovac u žitu“ kao Bildungsroman

Termin *Bildungsroman* javlja se tek dvadesetak godina nakon nastanka prvog romana tog žanra, a same odlike romana opisane su dok još ni jedan takav roman nije postojao. Friedrich von Blankenburg u djelu „Ogled o romanu“ (*Versuch über den Roman*) iz 1774. približava se opisu žanra *Bildungsromana* govoreći o odlikama običnog romana gdje on „unutarnju priču“ junaka, a ne opis događaja u samom djelu proglašava za ono osnovno i najvažnije u romanu (Selbmann, 1984, prema Sirković 2019).

„Lovac u žitu“ se u literaturi mahom promatra kroz prizmu proze u trapericama, a vrlo rijetko se o njemu piše kao o modernom *Bildungsromanu*, iako itekako sadrži odlike tog žanra. U središtu je ovog romana lik buntovnog adolescenta Holdena Caulfielda koji se suprotstavlja svim tradicionalnim društvenim normama i vrijednostima. Izbačen je iz škole Pencey Prep, a to je samo jedna u nizu škola koju je napustio. Prezire svijet odraslih, sukobljava se s autoritetima te izlaže različitim porocima tijekom svojih lutanja New Yorkom.

Holden Caulfield nije uzor. Svojim je ponašanjem svojevrsan antijunak. U središtu su modernih romana pa tako i romana o odgoju, odnosno razvoju, slabi likovi koji nemaju snage završiti započeto. Caulfield se buni, no njegova pobuna ostavlja dojam pobune radi pobune bez nekog konkretnog cilja. U samom se romanu često spominju patke u Central Parku. Caulfielda zanima kamo one odlaze zimi kada se jezero zaledi, no na to pitanje ne dobiva odgovor do kraja romana. Ove patke simboliziraju samog Holdena koji ne zna što bi sa svojim životom. Holdenova je budućnost neizvjesna baš kao što nije jasno što se događa s patkama u Central Parku zimi. Svjestan je da se patke moraju prilagoditi novonastalim uvjetima kako bi preživjele. Također će i on morati naći način kako se prilagoditi svijetu odraslih, ali i zadržati svoju autentičnost. Jedini je problem što Holden to dvoje ne zna pomiriti te kompromis smatra porazom odnosno gubljenjem vlastite autentičnosti. Smatram da patke također simboliziraju unutarnje stanje Holdena koji razmišlja o svojoj egzistenciji. Kako u djelu uočavamo Holdenov strah o budućnosti pataka, tako iza te pozadine možemo ugledati Holdenov strah za vlastitom budućnosti.

Holden polako ulazi u svijet i to ga plaši. Njegov je očaj rezultat nesposobnosti prihvaćanja i prilagođavanja promjeni.

Mnogo mu se toga ne sviđa, no on ne čini ništa kako bi nešto promijenio već ustraje u svojoj pobuni koja ničemu ne vodi. Nakon niza događaja Holden završava u psihijatrijskoj ustanovi te ne mogu reći da je pomiren sa sudbinom, već više da je prisiljen prihvatiti cjelokupnu situaciju u kojoj se nalazi.

„To je sve što sam vam htio ispričati. Možda bih vam još mogao reći što sam radio kad sam se vratio kući, kako sam se razbolio i sve, i u koju školu trebam krenuti na jesen, kad izađem odavde, ali nekako nisam raspoložen za to.“

Bildungsroman je prošao veliki razvojni put koji je započeo prvim romanom tog tipa, odnosno Goetheovim *Wilhelmom Meisterom*. U modernom *Bildungsromanu* „sukobi glavnog lika i okoline predstavljaju zapravo njegov proces učenja, no kao rezultat tog učenja, junak ne stječe individualnost i samosvjesnost, već se svjestan kompromisa, uklapa u postojeće stanje“ (Sirković, 2019: 77). Ovo je vidljivo i u romanu „Lovac u žitu“ gdje na koncu romana Holden, poprilično rezigniran izjavljuje kako će najesen ponovo u školu.

Dakle, upravo priča glavnog lika, njegova razmišljanja, stavovi i sjećanja postaju temelj takvog tipa romana. Roman „Lovac u žitu“, prethodno je definiran kao roman lika. U romanu se spominju različiti događaji koje povezuje glavni lik Holden Caulfielda. Roman se temelji na modernim postupcima unutarnjeg monologa i struje svijesti te na doživljajima i iskustvima glavnog lika. Radnja je podređena opisu psiholoških stanja i sukoba glavnog lika. Iako postoji događajnost, svi su događaji tu kako bi istaknuli svijest, osjećaje i razmišljanja glavnog junaka.

Bildungsroman se može definirati i kao razvojni roman. Ovakvi tipovi romana naglasak stavljaju na razvoj karaktera glavnog junaka. Roman prati Holdena Caulfielda tijekom jednog kraćeg perioda njegova života, točnije tijekom tri dana oko Božića. Holden, koji se javlja iz nekakve psihijatrijske ustanove, iz svoje perspektive pripovijeda o događajima koji su do toga doveli. Dakle, roman ne prati čitavo Holdenovo djetinjstvo, već samo jedan kraći period koji je presudno utjecao na razvoj glavnog lika.

Holden prezire sve što ga okružuje. Nije u dobrim odnosima sa svojom obitelji osim sa sestrom Phoebe. Njegovo je djetinjstvo obilježila smrt mlađeg brata Allieja koju je teško prihvatio. Kada se to dogodilo, Holden je razbio stakla garaže što samo pokazuje koliko ga je taj događaj pogodio:

„Spavao sam u garaži one noći kad je umro i porazbijao sam golom šakom sve one proklete prozore, onako, iz čista bijesa. Pokušavao sam čak porazbijati prozore terenskog vozila koje smo imali tog ljeta, ali mi je šaka već bila slomljena i svakakva, pa mi to nije uspjelo“ (Salinger, 1998: 51).

Negativno je nastrojen prvenstveno prema starijima kao što su njegovi profesori ili pak roditelji.

Holden dolazi u sukob sa svojim vršnjacima koje također kritizira. On je osamljeni pojedinac koji ne pripada nijednoj vršnjačkoj grupi. Štoviše on grupe prezire. Međutim, Holden je poprilično inteligentan i načitan što dokazuju dijelovi u kojima iznosi svoj doživljaj o klasičnim književnim djelima koja je pročitao.

U 20. stoljeću nastaje teorija romana na Hegelovom tragu u kojoj se javljaju novi prilozima za rasvjetljavanje pojma *Bildungsroman*, a to je Lukacseva *Teorija romana* iz 1916. godine (Sirković, 2019). Lukacs naglašava psihološku komponentu u romanima 20. stoljeća. Naglašava kako, za razliku od epa gdje su likovi junaci predstavnici određene zajednice, u romanu likovi pojedinci koji predstavljaju sami sebe. Riječ je o pojedincima koji svijet promatraju iz svoje perspektive pa je upravo iz tog razloga bitna ova psihološka komponenta (Sirković, 2019).

U 20. stoljeću, pisci modernih romana, a napose *Bildungsromana* odbacuju „viđenje glavnog junaka kao razvijenog, stabilnog, koherentnog karaktera te naglasak daju razmišljanju, sjećanju i toku svijesti (Sirković, 2019).“ To je vidljivo i u ovome djelu. Holden Caulfield lik je neprilagođenog buntovnika koji se protivi svim tradicionalnim društvenim vrijednostima. Prezire svijet odraslih ljudi ustrojen po točno određenim pravilima. Međutim, njegova pobuna često izgleda kao pobuna radi pobune same. On je lik koji nema jasno određen životni cilj. Riječ je o adolescentu čiji se karakter još uvijek razvija te on sam nije stabilan lik. Njegova se slabost očituje na kraju romana kada Holden odustaje te se odlučuje vratiti obitelji i nastaviti sa starim životom. Prema tome, možemo reći da se Holden ne razlikuje od bilo kojeg drugog junaka romana jer se ni on, kao ni ostali ne zadržava u različitim vrijednostima i motrištima.

Holden je svojevrsan antijunak. U tome se očituje nova paradigma *Bildungsromana* čiji su likovi slabi pojedinci nezadovoljni svojim životom i položajem u društvu, ali isto nemaju snage promijeniti.

Holden Caulfield emocionalno je osjetljiv te buntovna i antisocijalna karaktera, osim kad je riječ o još neiskvarenoj djeci, poput njegove sestre Phoebe čiju bi nevinost najradije čuvao kao »lovac u žitu«, spašavajući ih od pada u provaliju odraslosti. Kada ga sestra upita što bi želio postati kad odraste, Holden odgovara kako bi htio biti lovac u žitu koji će čuvati djecu od pada u provaliju, koja se može shvatiti kao svijet odraslih koji Holden toliko prezire.

Zbog tih osobina Holden je postao „ikonom društvenog otpora američkoga poslijeratnog naraštaja 1950-ih i 1960-ih, kao i općenita mladenačkog buntovništva (enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54190).“

Ako bi se prihvatila dihotomija između odgojnog romana kojem je cilj odgojiti i podučiti čitatelja te kao takav ima didaktičku komponentu te romana o odgoju koji prikazuje jedan dio životnog puta i razvoj lika, ovaj bi se roman mogao definirati kao roman o odgoju. Dakle, Holden svakako nije tip lika koji bi svojim ponašanjem predstavljao uzor pa se može isključiti odgojna komponenta romana iako se o njoj može govoriti u nekim dijelovima romana. Ovaj roman prikazuje jedan kraći životni period Holdena Caulfielda, period od tri dana uoči Božića koja su dovela do toga da se čitatelju na početku romana obraća iz psihijatrijske ustanove.

Roman bi se mogao odrediti prvenstveno kao razvojni roman u kojem se prati karakterni razvoj glavnog lika. Holden od faze pobune završava na fazi rezignacije i pomirenosti sa sudbinom. Njegov otpor završava kompromisom i prihvaćanjem tradicionalnih vrijednosti i normi kojima se čitavo vrijeme protivio. Dakle, vidi se koliko je teško konkretno definirati ovaj roman. Sam je termin *Bildungsromana* proširio svoje značenje u odnosu na Goetheov roman koji se smatra prototipom ovog žanra. Pod termin *Bildungsroman* svrstavaju se i romani lika i romani o umjetniku te razvojni i odgojni romani

Holden nije uspio, između ostalog i zbog svoje infantilnosti. Ima nerealne predodžbe o svijetu koji ga okružuje. Traga za autentičnosti u svijetu koji je prema njemu poprilično neautentičan i u kojem se sve događa po nekakvim pravilima koji sprječavaju pojedinca da izađe iz zamišljenog kalupa. Na kraju odustaje od svog odlaska u nepoznato zahvaljujući sestri Phoebe koja, iako mlađa od Holdena, u romanu djeluje kao njegov glas razuma.

Holden odbija nekakve sentimentalne uspomene na djetinjstvo. Svoje djetinjstvo na početku romana naziva glupim davidcopperfieldskim sranjem. Već je na samom početku vidljiva autentičnost i različitost glavnog lika koja će se protezati do kraja djela.

Salinger, spominjući roman „David Copperfield“ Charlesa Dickensa koji se i sam smatra jednim od primjera *Bildungsromana*, najavljuje nov tip *Bildungsromana* nešto drukčiji od romana svojih prethodnika:

„Ako doista želite da vam pričam o sebi, prvo što ćete vjerojatno htjeti znati jest gdje sam se rodio, kakvo je bilo moje glupo djetinjstvo, čime su se bavili moji roditelji prije nego što sam došao na svijet i sve ono uobičajeno davidcopperfieldsko sranje, ali ja nekako nisam raspoložen da se upuštam u te stvari, ako već želite znati istinu“ (Salinger, 1998: 5).

Iako sam Holden kaže kako neće iznijeti čitavu svoju autobiografiju kao što neće ulaziti u detalje to upravo i čini. Emocionalno se otvara čitatelju tijekom romana tražeći razumijevanje i odobravanje. Iako se čini da Holdenu odobrenje ne treba i da želi živjeti neovisno o mišljenju drugih, pokazuje se kako je Holden zapravo nesigurni buntovnik koji samo traži potvrdu za svoje stavove i svoja razmišljanja.

Holdenovu izdvojenost i neprilagođenost signalizira i njegov fizički izgled. Holden je viši od većine svojih vršnjaka te ima sijedu kosu što ga čini starijim, nego što zaista jest:

„Imao sam tada šesnaest, sad imam sedamnaest, ali ponekad se ponašam kao da imam svega trinaest godina. To je doista ironija jer sam visok 189 centimetara, a u kosi imam dosta sijedih vlasi. Imam, doista. Čitava jedna strana - desna strana - puna je milijuna sijedih vlasi. Imam ih još od djetinjstva. I uz sve to, ponekad se ponašam kao da mi je samo dvanaest godina. Svi to kažu, a najviše moj otac“ (Salinger, 1998: 15).

Holden se boji odrastanja te pokazuje nesprijetnost da postane odrastao čovjek. Tako primjerice, opisujući izgled svog cimera Ackleya, naglašava akne na njegovom licu koje predstavljaju ulazak u pubertet. Također, navodi i kako Ackley ima užasnu osobnost, a sve to zbog njegovog fizičkog izgleda:

„Osim toga, imao je strahovito mnogo bubuljica, i to ne samo na čelu ili na bradi, kao većina ostalih dječaka, već po cijelom licu. I ne samo to, imao je užasan karakter. Bio je pun neke zlobe“ (Salinger, 1998: 28).

Holden kritizira i brijaće navike svog drugog cimera Stradlatera. Ne sviđa mu se kako isti odražava svoj brijaći pribor:

„Sjećate li se kako sam vam rekao da je Ackley, što se higijenskih navika tiče, bio pravi prasac? E pa, takav je bio i Stradlater, ali na jedan drukčiji način. Stradlater je to bio više kao potajno. On je uvijek izgledao kako treba, taj Stradlater, ali ste trebali, na primjer, vidjeti njegov aparat za brijanje. Bio je uvijek sav prekriven rđom i pun sapunice, dlaka i svakakvog dreka. Nikad ga nije ni pokušao očistiti. Stradlater je uvijek izgledao čist i uredan kad bi završio s dotjerivanjem, ali to nije moglo prevariti nikoga tko je imao prilike vidjeti kako on to radi, kao ja“ (Salinger, 1998: 37 – 38).

Dakle, kritizira sve što je povezano s ulaskom u svijet odraslih: bubuljice, brijanje, higijenski postupci. Toliko se boji sazrijevanja da ga čak i fizički simptomi istog plaše.

Holden ima i nezreo stav prema seksualnosti. Muči ga, primjerice, to što djevojka u koju se zaljubio Jane odlazi na spoj s njegovim cimerom Stradlaterom. Jane za njega predstavlja mladost, naivnost, neiskustvo, čistoću, ona ga vezuje za svijet mladih, neiskvarenih ljudi, za djetinjstvo. Pomisao da se Jane upusti u seksualne odnose sa Stradlaterom i tako uđe u svijet odraslih te izgubi neiskvarenost koju je dotad imala Holdenu je neprihvatljiva:

„Nakon što je izašao, sjedio sam u sobi još nekih pola sata. Hoću reći, sjedio sam tek tako zavaljen u naslonjač, ne radeći ništa. Stalno sam mislio na Jane, na to kako Stradlater izlazi s njom, i sve. Od toga me je uhvatila takva nervoza da samo što nisam poludio. Već sam vam rekao da ona hulja Stradlater ne zna ni za što drugo osim za seks“ (Salinger, 1998: 46).

Također, sam se Holden pokušao upustiti u seksualne odnose s prostitutkom Sunny međutim ipak je od toga odustao. S jedne strane odbija ući u svijet odraslih, a s druge ga strane on privlači, no još uvijek nije za njega spreman.

Ne čudi stoga što Holden na svoj djetinjasti način želi postati lovac u žitu koji će štititi djecu od pada u provaliju odrasloga svijeta. To je ono što on vidi kao svoju misiju.

Holden je zapravo opčinjen nekakvim neostvarivim idejama i iluzijama. Zbog svojih iluzija potpuno promašuje stvarnost. Nesposoban je za funkcioniranje u svijetu koji ga okružuje i svemu nalazi nedostatke. Holden je neprilagođen vladajućem sustavu vrijednosti. U romanu je temeljna opozicija ona između odraslih i nedoraslih. Svi su odrasli prikazani negativno (profesor pedofilskih sklonosti i sl.), naravno kako bi Holden opravdao svoja shvaćanja i stavove. Profesor Antolini govori mu daje savjet kako bi se trebao pribrati i krenuti negdje. Citira mu riječi psihoanalitičara Stekela:

„Karakteristika nezrela čovjeka je da želi slavno poginuti za neku stvar, dok je karakteristika zrelog čovjeka da za istu tu stvar smjerno živi“ (Salinger, 1998: 232). Holdenu se to što čuje naravno ne sviđa. Usred noći probudio ga je dodir gospodina Antolinija (aluzija na pedofiliju):

„Tada se dogodilo nešto o čemu ne volim čak ni pričati. Iznenada sam se probudio. Ne znam koje je doba noći bilo, ali probudio sam se. Osjetio sam nešto na glavi, nečiju ruku. Ljudi moji, to me je doista prestravilo. Čija je bila, bila je to ruka gospodina Antolinija! Što je radio, sjedio je na podu pokraj samog kauča, u mraku, i sve, i nekako me milovao, odnosno gladio rukom po proklesoj glavi. Ljudi moji, mislim da sam odskočio bar pola kilometra“ (Salinger, 1998: 235 – 236).

Svi su odrasli, ali i Holdenovi vršnjaci koji polako ulaze u svijet odraslih iskritizirani i prikazani negativno.

Caulfield zapravo traži odobrenje čitatelja, traži potvrdu svojih stavova kako bi bio siguran u njihovu ispravnost. Osjetljivi adolescent bježi iz svijeta odraslih, traga za neiskvarenošću i istinom, a ta potraga završava živčanim slomom i, na koncu, konformizmom. Holden se i svojim načinom izražavanja, žargonom, vulgarizmima, poštapalicama razlikuje i izdvaja od ostatka.

Zbog sukoba je između ideala i stvarnosti na kraju završio u psihijatrijskoj ustanovi.

Na koncu, Holden završava u rezignaciji te se miri sa svijetom i društvom kojem pripada. Prihvaća pravila, ustroj i vrijednosti tog društva te najavljuje kako će najesen ponovo upisati školu i nastaviti dalje. Također, počinju mu nedostajati svi oni o kojima je pričao:

„Sve što sad znam, to je da mi nekako nedostaju svi oni o kojima sam vam pričao. Čak i stari Stradlater i Ackley, na primjer. Mislim da mi nedostaje i onaj prokleti Maurice. Čudno je to. Nemojte nikad nikome ništa pričati. Ako to učinite, odmah počnete osjećati kako vam nedostaju svi oni“ (Salinger, 1998: 260 – 261).

Svi su događaji u romanu te likovi prikazani kroz prizmu nepouzdanog pripovjedača, mladog buntovnika Holdena Caulfielda. Na taj način nedostaje šira perspektiva te sve informacije postaju poprilično subjektivne i manjkave vjerodostojnosti.

U ovom se romanu očituje Lukacseva teorija *Bildungsromana* u tome što je „precizirao žanr u pojmovnom smislu opisavši ga kao životni put pojedinca koji traga za smislom života u okruženju koje mu je strano i neprijateljsko, sve do kraja puta koji teži prema izmirenju pojedinca i okoline u jednu harmoničnu cjelinu“ (Sirković, 2019: 78). Holden traga za vlastitim identitetom u okruženju koje on sam doživljava kao strano i neprijateljsko, a na koncu svoj put završava slomljenih ideala i pomirenošću sa svijetom i okolinom koju prezire.

„Lovac u žitu“ mogao bi se definirati i kao svojevrsan *Antibildungsroman* te kao parodija *Bildungsromana* u kojem je „pojedinač neponovljivi individuum koji se ne uklapa ni u kakav poredak“ (Sirković, 2019: 83). Holden Caulfield ne uklapa se u društvo u kojem živi. Panično se boji odrastanja i pokušava pronaći autentičnost u svijetu u kojem pojedinci žive prema pravilima i gdje se svako odstupanje sankcionira.

Sirković (2019: 83) navodi kako „u modernom *Bildungsromanu* to pomirenje (između pojedinca i svijeta koji ga okružuje) nije moguće, nema onog Goetheovog optimizma, pojedinac je okrenut sebi, svom razmišljanju, sjećanju i svijesti, sve je veći jaz između njega i okruženja, a on je nemoćan nadići ga.“ Dakle, postoje dva rješenja. Ili ono Holdenovo koje zapravo znači prihvaćanje društvenih normi, a time i gubitak individualnosti ili ustrajanje u svojim idejama koje onda neminovno vodi do izopćenosti iz društva.

Sirković (2019: 88) navodi kako bi jedna od karakteristika *Bildungsromana* bio i sveznajući pripovjedač koji je „apsolutno nadmoćan u odnosu na glavnog junaka i ima ironičan

stav prema njemu i njegovim postupcima.“ U ovom je romanu vidljiv odmak od te postavke koji se očituje u izboru nepouzdanog pripovjedača, a pripovijedanje se odvija u prvom licu iz perspektive glavnog junaka, odnosno u konkretnom slučaju antijunaka.

Moderni *Bildungsroman* karakterizira „rascjep između subjektivne svijesti pojedinca i vanjskog svijeta sve je dublji, a njegovo nadilaženje izgleda sve teže i teže, tako da sve upućuje na subjektivizaciju romana“ (Sirković, 2019: 90). Također, ovom povećanom jazu između pojedinca i društva pridonose i nove moderne tehnike pripovijedanja kao što su struja svijesti te unutarnji monolog. Upotrebom ovih tehnika težište se u modernim romanima prebacuje s konkretnih događanja na unutarnji svijet pojedinca. Također, roman poprima subjektivnu notu, a svi se ostali likovi i događaji promatraju iz perspektive glavnog lika čime se gubi objektivna, pouzdana slika te još više povećava rascjep između nesigurnog, modernog antijunaka i društva.

Roman „Lovac u žitu“ koristi tehnike struje svijesti te unutarnjeg monologa, a težište je upravo na unutarnjim proživljavanjima Holdena Caulfielda. Navođenje je događaja kojima je lik prisustvovao u funkciji pojačavanja i isticanja Holdenove slabosti i neprilagođenosti. Roman slijedi razvojnu liniju klasičnog *Bildungsromana* u kojem se lik razvija počevši od neprilagođenog lika nesposobnog za život u zajednici do lika koji se na kraju ipak prilagođava. Naravno, čitatelj ne može biti u potpunosti uvjeren u sigurnost te prilagodbe s obzirom na to da se ona na kraju romana tek najavljuje, no pitanje konačne Holdenove uklopljenosti ostaje i dalje otvoreno.

Napušta se linearno pripovijedanje, a pripovjedač se često vraća u prošlost. Roman karakterizira fragmentarnost. Čitatelju nije ponuđena čitava Holdenova autobiografija, već samo pojedini isječci iz njegovog života koji su pridonijeli njegovom trenutnom položaju.

Holden Caulfield je neodlučan, nesposoban za čvrste odluke, između njega i realnog svijeta nema komunikacije. Sirković (2019: 97) tvrdi kako „u 20. stoljeću nema više osjećaja zajedništva, pojedinac je svjestan da je dezintegriran, umjesto optimizma prevladavaju nesigurnost, ravnodušnost i otuđenost, život junaku predstavlja teret.“ Caulfield se na kraju odlučuje na konformizam, no pitanje je koliko će taj konformizam uopće biti moguć. Za njega vjerojatno nema konformizma i sretnog završetka. Njegova budućnost povratkom u realni svijet ne sluti na dobro.

4. Zaključak

„Lovac u žitu“ roman je američkog književnika Jeromea Davida Salingera objavljen 1951. godine. Kao roman prethodno spomenutog autora ima svakako značajno mjesto unutar njegova čitavog opusa. Djelo je to kojim je Salinger postigao najveću recepciju kako u Americi tako i izvan njezinih granica.

U literaturi se ovaj roman najčešće opisuje kao paradigmatički primjer proze u trapericama. U središtu je romana lik buntovnog adolescenta Holdena Caulfielda koji se protivi svim tradicionalnim vrijednostima i normama. Dolazi u sukob sa svima i svime što ga okružuje. Izbačen je iz još jedne u nizu škola pa luta ulicama New Yorka dolazeći u brojna iskušenja. Roman je utemeljen na opoziciji između svijeta odraslih i svijeta nedoraslih. Iako bi se možda činilo kako će Holden sreću pronaći među svojim vršnjacima, ni među njim se ne uklapa.

Roman je ispričovijedan u prvom licu. Prisutan je nepouzdan pripovjedač čija se perspektiva podudara s perspektivom glavnog lika, Holdena Caulfielda. Caulfield priča o događajima koji su se odvijali u vremenskom periodu od tri dana oko Božića, a koji su negativno utjecali na njega i na koncu doveli do njegova smještanja u psihijatrijsku ustanovu iz koje se i javlja na početku djela. Roman je pisan njujorškim slengom.

Lovac u žitu može se definirati i kao roman lika te kao *Bildungsroman*, odnosno roman koji prati razvoj glavnog lika od njegova suprotstavljanja društvenim normama do konačnog konformizma i rezignacije. U romanu se mogu primijetiti i brojna odstupanja u odnosu na klasičan tip ovog romana čija razvojna linija započinje Goetheovim *Wilhelmom Meisterom* koji se u literaturi spominje kao paradigmatički primjer *Bildungsromana*.

U ovome romanu glavni lik nije uzor u koji bi se trebalo ugledati, već antijunak, albi pojedinac koji se panično boji života i promjene koja se u ovome konkretnom primjeru odnosi na ulazak u svijet odraslih ljudi. Roman završava konformizmom glavnog junaka, no pitanje njegove prilagodbe ostaje otvoreno. U romanu se koriste moderni postupci kao što su struja svijesti i unutarnji monolog kojima se naglasak stavlja na unutarnja proživljavanja antijunaka čime se povećava jaz između pojedinca samog i objektivnog viđenja svijeta oko njega. Upravo zato što je naglasak na prikazu psihičkih stanja lika i na viđenju svijeta iz njegove perspektive, nedostaje šira slika te objektivnije doživljavanje odnosa između pojedinca i okoline. Pomirenje okoline i pojedinca u modernom *Bildungsromanu* postaje gotovo nemoguće i upitno je hoće li to pomirenje Holden uspjeti doživjeti bez gubitka autentičnosti i individualnosti.

Literatura

Knjige

Biti, V. (2000). *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.

Flaker, A. (1976). *Stilske formacije*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

Flaker, A. (1983). *Proza u trapericama*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

Salinger, J. D. (1998). *Lovac u žitu*. Zagreb: ABC naklada.

Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Žmegač, V. (2004). *Povijesna poetika romana*. Zagreb: Matica hrvatska.

Članci u časopisima

Knapić, N., Plavšić, M., Mikulaco, D. (2015). „Poetika Ferićeva romana Kalendar Maja i teorije razvojne psihologije“. *Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*, 13/1, str. 158 - 175.

Sirković, N. (2019). „Junaci Bildungsromana: od paradigme do parodije“. *Folia Linguistica et Litteraria*, 28, str. 73 – 100.

Članci u zbornicima

Visković, V. (1978). Komparativni pregled hrvatske proze u šezdesetim i sedamdesetim godinama. U: *Hrvatska književnost u europskom kontekstu* (ur. Flaker, A. i Pranjić, K.). Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

Internetski izvori

<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54190> [28. 5. 2021.]